
НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

РЕЦЕНЗИЯ

от професор, доктор на науките **Георги Василев Бахчеванов**, преподавател в департамент „Национална и международна сигурност“ на НБУ, научно направление на последната хабилитация „Военно политически проблеми на сигурността“ за придобиване на научна степен „доктор“ по професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ с кандидат **Пламен Георгиев Дончев**.

Тема **„Политиката на енергийна сигурност на Европейския съюз в началото на 21 век (Отношенията Европейски съюз – Русия в контекста на политиката на диверсификация на енергийните източници)“**, по научна специалност. “Организация и управление извън сферата на материалното производство”/Стратегии и политики на сигурност/.

Разработената от Пламен Георгиев Дончев дисертация на тема: **„Политиката на енергийна сигурност на Европейския съюз в началото на 21 век (Отношенията Европейски съюз – Русия в контекста на политиката на диверсификация на енергийните източници)“** е в обем 166 страници, в т.ч.: основен текст - 158 страници и научен апарат – 8 страници. Изложението е систематизирано в увод, три глави, заключение и използвана литература.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно приложно отношение.

Темата на дисертационния труд е **изключително актуална**. Днес в публичното пространство недостатъчно напълно теоретично са обобщени и синтезирани предизвикателствата, рисковете и заплахите за икономическото развитие и неговата енергийна осигуреност. Енергетиката поставя фундаменталния въпрос за типа икономика и икономическо развитие. Делът на природния газ в световните енергийни баланси постоянно се увеличава и както се смята от огромното болшинство от експертите, той вече измества нефта от първата позиция. Проблемът за енергийната осигуреност и енергийната сигурност има и актуални геоикономически и геополитически измерения. Тази актуалност поражда интересът и оттам значението към настоящото изследване.

Предизвикателствата на реалния живот, предопределят изключителната актуалност на проблемите и въпросите, представени за разработване в основите на дисертационната разработка.

Актуалността на изследването се определя от нарастващата необходимост от нови знания по осигуряването на икономиките на страните-членки на ЕС от вносни енергоносители от външнотърговски проблем се превръща в проблем на наднационалната сигурност, която се извежда като „сигурност на енергийното осигуряване на ЕС“.

Значимостта на изследването се определя от ролята и мястото на енергийната сигурност в съвременната среда за сигурност. Намирането на нови актуални решения в условията на глобалната среда за сигурност, нови възможности за повишаване на ефективността на процеса на формиране на стратегически принципи и цели на национална политика за енергийна сигурност, и в частност – в условията на глобалните трансформационни процеси.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

2.1. Целта на изследването е да се разкрие същността и развитието на енергийните политики на ЕС и Русия и енергийните отношения между тях в контекста на политиката на енергийна сигурност и да се анализират възможностите на основните

енергийни проекти на ЕС от гледна точка на диверсификацията на енергийните източници.

По мое мнение цитираната по-горе цел е ориентирана към темата на дисертацията. Тя е достижима и обслужва автора при определяне на основните задачи на дисертационния труд. Мотивира го за постигане на конкретни научно приложни резултати. Целта е специфична и посочва в кои области ще се насочат усилията и в кои няма. Информира за основните приоритети при провежданите изследвания.

2. 2. Задачите, които изследването си поставя са:

- Да се разкрие същността на енергийните политики на ЕС, в това число и на България и Руската федерация.
- Да се анализира енергийната сигурност в европейски (и български) и руски вариант и да се изследва реализирането ѝ в отношенията между тях.
- Да се анализират възможностите за диверсификация на енергийните източници в контекста на енергийната сигурност.
- Да се изследват характеристиките и перспективите на основните енергийни проекти на ЕС.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Докторантът **познава в детайли състоянието на проблема**. Доброто образование, голям практичен опит и изявената склонност към научни изследвания му позволяват да се заеме с така актуалната тема. Отнася се творчески, бих казал прекалено критично към съществуващият литературен материал.

В работата по изследването е **използвана литература** от български, руски, английски и други чуждестранни автори по политология (международни отношения, в това число и икономически, геополитика, геоикономика), история, икономика, национална сигурност.

Списъкът на използваната литература съдържа 97 заглавия, от които публикации на различни езици са: - на български език - 15: от тях – монографии - 2, нормативни и справочни документи и източници - 7, публикации в периодичния печат – 2, интернет източници – 4; - на руски език - 11: от тях – монографии – 5, нормативни и справочни

документи и източници – 6; - на английски език - 63, от тях – статии в научна периодика – 12, нормативни и справочни документи и източници - 15, публикации в периодичния печат – 11, интернет източници – 25.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

За постигане на поставената цел и изпълнение на научните задачи авторът е обработил представителен брой източници. Цитиранията са коректни.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването

При разкриването на темата са изследвани няколко големи и сложни системи с голямо количество функционално свързани и йерархически зависими елементи.

Оценката на състоянието на решаването на проблема към момента на публикуване на дисертационния труд е **вярна**.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд

Методологията на дисертационното изследване е подбрана правилно и коректно. Насочена е както към постигане на целите и задачите на изследователското търсене, така и към доказването на работната хипотеза, че бъдещето на европейската енергийната политика не е в търсенето на отграничителни практики и инструментариуми, пречателни енергийното сътрудничество, включително и чрез диверсификация, а чрез изграждане на единен енергиен пазар с Руската федерация, който би бил най-голямата гаранция за енергийната сигурност на участващите страни. В хода на изследването тази хипотеза намира потвърждение.

7. Наличие на собствен принос

Аналитичната характеристика на дисертационния труд дава положителна оценка както на достоверността му така и актуалността на приносите му.

Първата глава „Политика на енергийна сигурност на ЕС” представя теоретичните постановки и методологически аспекти на понятието за енергийна сигурност. Те се разглеждат последователно. Представят се в хронологически план

формирането и основните етапи в развитието на политиката на енергийна сигурност на ЕС. Ограничават се от разработването на основни документи, които се стремят за дадат правни рамки за общеевропейска енергийна политика и политика на енергийна сигурност на съюза. Извеждат се проблеми при практическото провеждане на общата политика като се изтъкват противоречията в материята, относно запазени юридически статут на национален суверенитет на всяка страна-членка на Евросъюза по отношение на нейната национална енергийна политика и в това число и по проблемите на енергийната сигурност. На тази база се разглеждат и изведените приоритети в стратегията за енергийна сигурност на ЕС. Очертават се основните механизми и инструменти на тяхната реализация. Разглежда се и българската енергийна сигурност в контекста на европейската енергийна сигурност. Извежда се специфичността на проблемите, свързани с развитието на българската енергетика и нейното място, значение и интереси в рамките на енергийните отношения между ЕС и Русия.

Втората глава „Русия като европейски енергиен фактор” изследва мястото, ролята, значението и интересите, които Русия има в енергийната област в глобален и предимно европейски контекст. Разглеждат се формирането и основните етапи в развитието на руската енергийна политика. Представят се механизмите и инструментариума, посредством който се преследва реализацията на целите на руската енергийна политика. Извеждат се основните параметри на модела на държавната политика в руския енергиен сектор. Проследява се противоречива управленска практика на руската администрация през проблемното и преходното за Русия десетилетие на 90-те г. В този контекст, се анализират процесите на преминаване на руската икономика към пазарни отношения и либерализацията на руския енергиен сектор и практиката на държавния контрол върху развитието на отрасъла. Изследва се руската енергийна политика спрямо ЕС. Анализират основополагащите нормативни документи, разработващи тази политика и разбирането на връзката „общонационална сигурност – енергийна сигурност” в национален аспект и в контекста на енергийните отношения с ЕС.

Третата глава „Проблемни полета пред диверсификацията на енергийните източници и реализацията на основните стратегически енергийни проекти на ЕС” изследва същността и проблемите пред разнообразяването на източниците на енергийни

доставки за страните-членки на съюза. Проследяват се диверсификационните възможности в енергийните отношения между Евросъюза и Русия като главен и доминиращ доставчик на енергийни ресурси на европейски енергиен пазар. Анализира се специфичната роля на Турция в търсенето и решаването на диверсификационните дилеми на ЕС. Разглеждат се комплексните възможности на основните енергийни проекти на ЕС като „Север поток”, „Южен поток”, „Син поток”, „Набуко” от гледна точка на диверсификацията на енергийните източници. Представя се оценка за изпълнението на политиката на енергийна сигурност на ЕС.

Изводите към отделните глави и дисертацията точно синтезират съдържанието на направените анализи.

8. Описание на приносите

В дисертационния труд са постигнати основно научно-приложни **приноси**. Те могат да се отнесат към натрупване на нови факти свързани с изграждането и развитието на политиката на енергийна сигурност на ЕС в началото на настоящия век в контекста на отношенията на Евросъюза и Русия във връзка диверсификацията на енергийните източници.

Приносите обогатяват съществуващите знания, доказват и развиват съществени страни в съществуващите научни проблеми. Тези приноси се заключават в:

- Анализира съществуващите определения и дава дефиниция за понятието „енергийна сигурност”.
- Анализира връзката „енергийна сигурност – общонационална сигурност” и се извежда нейното значение за политиката на енергийна сигурност и сътрудничество между ЕС и Русия.
- Изследва в сравнителен аспект формирането и етапите на развитие на енергийните политики на ЕС, (включително и на България) и Руската федерация. Аналитично очертава зоните на съвпадение и проблемност на интересите.
- Аналитично тества методологическия подход и решение на въпросите на диверсификацията на енергийните източници в отношенията между ЕС и Русия чрез изграждане на общ енергиен пазар, а не чрез геополитическо

противопоставяне.

Дисертацията и автореферата са **самостоятелно дело** на докторанта и успешно защитават изявените от него в справката претенции за научни и научно приложни приноси.

Представеният **автореферат съответства** на изискванията и коректно отразява основните положения и научните приноси на дисертацията.

9. Въздействие на дисертационния труд върху външната среда.

Публикациите по дисертационния труд са две. Един доклад на научна конференция и една статия на английски език в реномирано научно списание. Стилът на кандидата е задълбочен, достъпен, академичен. Според мен те представляват съществена част от изследването и отразяват получените резултати в него.

Дисертацията може да се използва от експертите на стратегическо и оперативно ниво при осъществяване на необходимите задължителни промени в политиката на енергийната сигурност и висшите училища с учебни програми в сферата на националната сигурност.

10. Лични качества на автора.

Познавам лично Пламен Георгиев Дончев. Същият притежава голям практически опит и отлична теоретична подготовка. Има изявена склонност към научноизследователска дейност. Работата над дисертационния труд му е позволила да натрупа задълбочени научни знания по изследваната област и да демонстрира способности за самостоятелни научни изследвания.

Нямам съвместни публикации с Пламен Георгиев Дончев.

11. Заключение

Разработеният дисертационен труд от Дончев по съдържание, обем и структура отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, регламентирани в Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото.

Оценка на дисертационния труд

Оценката ми за дисертационния труд на тема **„Политиката на енергийна сигурност на Европейския съюз в началото на 21 век (Отношенията Европейски съюз – Русия в контекста на политиката на диверсификация на енергийните източници)“** разработена от Пламен Георгиев Дончев е **„положителна“**.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Пламен Георгиев Дончев образователната и научна степен **„доктор“**.

Рецензент:

Дата: 04.01.2014 год .

(Проф. Бахчеванов)